

ODPRTA TRIBUNA

Tone
Peršak

Kultura — narod — gospodarstvo

Prispevek k ontologiji naše vsakdanjosti

V dnevniku Delo je bil 9. januarja letos na prvi strani objavljen članek »Za nabiralnik nacionalnih želja (razprto T. P.) ne bo dovolj denarja«, v katerem novinarja Tomaž Gorenc in Mile Šetinc poročata o posvetu predsednika Izvršnega sveta Skupščine SRS Dušana Šinigoja s predsedniki izvršnih svetov slovenskih občin. Tako med drugim že v začetnem, polmastno tiskanem odstavku povzemata tudi naslednje sporočilo tov. Šinigoja: »Izvršni svet bo predložil intervencijski zakon o začasnem obveznem združevanju sredstev za gospodarsko infrastrukturo, vendar pa podobnega zakona ne namerava predlagati za tako imenovani nacionalni program (razprto T. P.) v družbenih dejavnostih«. V nadaljevanju članka pa še dodatno povzemata tudi predsednikovo razlago v zvezi z vprašanjem investicij v t. i. družbenih dejavnostih (kultura, izobraževanje, zdravstvo, znanost in raziskovanje itd.). Gorenc in Šetinc pišeta takole: »Gre za 26 objektov, ki jih že označujejo kot ‚nacionalne‘ probleme, vendar pa je to, kot se je figurativno izrazil Šinigoj, nabiralnik, ki že postaja nahrbtnik. To je prevelik zalogaj za združeno delo v republiki.« Članek tako posredno uveljavlja na Slovenskem zadnje čase vse bolj pogosto in priljubljeno ločevanje gospodarskih interesov od potreb in interesov t. i. družbenih dejavnosti (kot da gospodarstvo ni družbena dejavnost), včasih po nemarnem imenovanih tudi »skupna poraba«. V tem članku pa se navsezadnje tudi izkaže, da slovenski (republiški) gospodarski interesi niso hkrati tudi slovenski narodni interesi. Narodni interesi (»želje«) — in z njimi najbrž tudi vse drugo nacionalno, npr. nacionalna zavest in samozavest, nacionalne vrednote itd. — so odrinjeni v geto družbenih dejavnosti, še zlasti najbrž v azil kulture, kajti za šolstvo že vemo, da so v njem najbolj poudarjeni idejni in gospodarski interesi. Odrinjeni so torej na področje dejavnosti, ki s svojimi potrebami in zahtevami, kot zadnje čase večkrat slišimo, morajo in zato, po mnenju teh govorcev, tudi morejo čakati na boljše čase. Nacionalni interesi so potemtakem za nekatere najbrž nekaj, kar je mogoče začasno odložiti, so neke vrste luksuz, ki si ga v kriznih časih ni mogoče v polni meri privoščiti, predvsem pa so očitno mnogo manj pomembni kot gospodarski in najbrž še kakšni drugi interesi, ki z nacionalnimi tako nimajo več nobene prave zveze niti kakršnekoli zaveze. Gospodarstvo je tako rešeno (osvobojeno) skrbi za vse tisto, kar označuje izraz »nacionalne želje«. Da je tako res, vemo pravzaprav že nekaj časa, saj sredstva za družbene dejavnosti (kultura,

izobraževanje, socialno varstvo itn.) prispeva delavec posameznik s prispevki iz svojega bruto osebnega dohodka in ne gospodarstvo (razen v posameznih primerih t. i. svobodne menjave dela, npr. iz skladov za ekonomsko propagando), ki s svojimi prispevki in davki vzdržuje v glavnem le dejavnosti in institucije nadnacionalnega pomena, npr. vojsko, birokracijo od občinske do državne uprave itd.

Da so vsi ti sklepi pravilni in da opisano ločevanje gospodarstvo — upam, da vendarle ne v celoti — dokaj navdušeno pozdravlja, potrjuje med drugim tudi sporočilo Jezikovnega razsodišča, ki je bilo 17. januarja objavljeno na 9. strani Dnevnika, približno hkrati pa tudi v Delu. Gre za pričevanje o skrajno nemarnem in poniglavem odnosu dveh t. i. OZD do slovenskega jezika in to OZD, ki se kot s svojo stransko dejavnostjo ukvarjata celo z izobraževanjem. Tov. S. U., direktor TOZD Izobraževalni center Radovljica, ki deluje v sestavi DO Intertrade, in tov. S. D., pomočnik generalnega direktorja za izobraževanje pri Iskri Delti, sta odločitvi svojih delovnih organizacij, da bosta organizirali tečaje za računalništvo izključno v srbohrvaškem jeziku (razen, če je tečaj organiziran za delavce kakšne slovenske DO, ki zahteva predavanja v slovenskem jeziku), utemeljila z zgolj komercialnimi razlogi. Pri tem si je tov. S. U. privoščil celo nekaj cinizma, lepo razvidnega iz naslednjega stavka: »(Trudimo se) posvetiti slušateljem, ne glede na to, od kod prihajajo, enako pozornost.« Ta »enakost« in »enakopravnost« v tem primeru pomeni, da morajo slovenski udeleženci tečaja, ki ga organizira slovenska DO v Sloveniji, poslušati predavanja v srbohrvaškem jeziku, če se tečaja udeležujejo tudi slušatelji iz drugih republik. Takšne vrste »enako pozornost« je seveda mogoče opravičiti samo tako, da razglasiš dobiček za svoj »primarni cilj«, medtem ko je zate (predvidevam, da je tov. S. U. Slovenec, in da so tudi samoupravljalci, ki so sprejeli takšno odločitev, v glavnem Slovenci) »problem jezika komuniciranja izpod nivoja preprirov v smislu ,ideološko pravilno', . . . ,teritorialno pravilno« in celo »,ustavno pravilno«. Ker gre za dvoje konkretnih (verjetno) Slovencev, si seveda ne bomo dovolili kakršnihkoli oznak takšne vrste ljudi in mišljenja, pripomniti pa si vseeno drznemo vsaj to, da je stališče tov. S. U., da je nivo »ustavne pravilnosti« zanj manj vreden od njegovega »primarnega cilja« — dobička, tudi politično nesprejemljivo, predvsem pa škandalozno. Tako smo torej lahko prebrali zelo jasno opredelitev odnosa (dela) slovenskega združenega dela do slovenskega jezika in najbrž tudi do vsega tistega, kar je v zgoraj omenjenem članku označeno kot »nacionalne želje«, skratka, do vsega, kar je mogoče označiti s pojmi, kot so narodna zavest, narodna samozavest, narodna pripadnost in narodni ethos. Slovenci smo očitno še vedno pripravljani prodati svoje temeljne narodne vrednote (jezik!), kajti očitno so nas, mnoge, uspešno prepričali v teh hudih časih prizadevanj za ekonomski uspeh za vsako ceno (le s tem uspehom je namreč, kot se mnogim zdi, mogoče dokazati pravilnost in upravičenost danega sistema), da je gospodarstvo mnogo več od nacionalnih interesov, kajti narod in vse nacionalno je za politično birokracijo, katere obstoj je neposredno odvisen od gospodarske učinkovitosti, nekaj manjvrednega, nepomembnega in celo že preseženega, nekaj, kar lahko počaka na boljše čase, če še kdaj pridejo ti boljši časi.

Vsa ta »metafizika«, ki v resnici dokazuje le eno, že večkrat poudarjeno resnico, da je manj pomembno in usodno to, kar delajo s kakim narodom drugi narodi, kot to, kar dela narod sam s seboj, pa temelji na vnebovpijoči zmoti in kolosalnem nesmislu, na kvazi resnici, da so t. i. družbene dejavnosti (kultura, šolstvo, znanost, zdravstvo itd.) nekakšna neproizvodna sfera ali družbena poraba. Seveda pri tem ne gre le za že obrabljeno resnico, da so prav te dejavnosti najvišja oblika proizvodnje (ustvarjanja!), do ravni katere bi želel Marx pripeljati vse druge oblike proizvodnega dela, temveč gre tudi za preprosto dejstvo, da ogromen del gospodarstva živi in obstoja prav na račun teh družbenih dejavnosti. Vzemimo za primer industrijo papirja, ki proizvaja papir tudi za leposlovne knjige in učbenike ter zvezke in ne le za delegatska gradiva, uradne liste in kazenske zakonike, vzemimo tiskarne, tovarne barv, svinčnikov, pisalnih strojev in platna za slike ali bronra za kipe in gradbena podjetja, ki gradijo kulturne domove, gledališča in galerije in vzemimo za primer elektrogospodarstvo, ki neusmiljeno zaračunava luč stotinam slovenskih amaterskih in poklicnih odrov, tarna o izgubah, čeprav si, kot se napol javno šušlja, privošči menda zelo zelo visoke »plače«, in vzemimo navsezadnje za primer še gostinstvo, ki bi bilo, kot je na nekem sestanku opozoril Bojan Štih, vsak večer samo v Ljubljani vsaj ob nekaj tisoč gostov, če bi zaprli vse kinematografe, gledališča, Opero in še Cankarjev dom povrh. Dohodkov Integrala (mestnega prometa) v zvezi s temi obiskovalci kulturnih prireditev niti ne omenjajmo! Zveze med gospodarstvom, ki ne bo imelo komu in ne česa prodajati, če bo imelo na voljo, kot proizvajalce in kupce, le neizobražene, kulturno in z vidika posamezne in skupne zavesti nerazvite divjake, in »družbeno porabo«, so potemtakem mnogo globlje, kot se zdi. Včasih pa vendar že kaže, kot da si del slovenskega (in seveda tudi jugoslovanskega) gospodarstva in tudi velik del politokracije želi prav takšnih ljudi, ker je takemu ljudstvu laže vladati in ga hkrati še slepiti z gradovi v oblakih.

ODMEVI NA ...

Tine
Hribar

»Dve let' in pol sva se midva ljubila«

Menim, da polemika o slovenskem kulturnem razvoju med Jankom Kosom in menoj ni bila zaman. Iz nje je izšla vrsta pozitivnih pobud. Seveda ne morem navesti vseh. Zato naj izpostavim le pobudo Janka Kosa za ponovni pretres nekaterih, pravzaprav glavnih besed v slovenski filozofski terminologiji. Tu gre predvsem za besedo »bit«, ki jo »heideggerjanci« uporabljamo kot slovensko ime za »einai«, »esse« oziroma »Sein«. Janko Kos ugotavlja, da »bit« ni dober ontološki izraz zato, ker ga slovenski filozofi razu-